

antydninger om, at vi er på vej til et "tilskuerdemokrati" (p. 230), og at politisk afmagt breder sig i befolkningen (p. 231f). Der er faktisk forskel på at sammenligne virkeligheden med et ideal og at hævde, at virkeligheden forfalder i forhold til, hvordan den har været.

Alt i alt må bogen siges at være en skuffelse. Vurderet som en mere traditionel politologisk rapport er den ikke så ringe. Den indeholder i hvert fald mange værdifulde informationer om politisk deltagelse, som vil være nyttige i den fortsatte udforskning af politisk deltagelse. Dens empiriske analyser er dog ret overfladiske, de fremsatte forklaringer forekommer ad-hoc-prægede, idet de hverken er teoretisk udledte eller systematisk efterprøvede, og den samlede konklusion kan som sagt anfægtes.

Der er imidlertid ikke tale om, at den empiriske analyse foregår på det raffinerede teoretiske grundlag, som man kunne forvente af et forfatterkollektiv med en indædt og vedholdende kritiker af den eksisterende forskning på området. Dertil kommer, at forfatterne så at sige ikke forholder sig til de foretagne operationaliseringer, men uden videre tager talmæssige udtryk for deres umiddelbare pålydende. Man kunne faktisk tale om en ret primitiv form for positivism! Endelig udnyttes mulighederne for komparative analyser ikke. Det fremgår af indledningskapitlet, at der ved udarbejdelsen af spørgeskemaet er taget hensyn til norske og svenske undersøgelser (p. 28), men denne mulighed for at sætte de danske forhold i perspektiv udnyttes kun lejlighedsvis.

Palle Svensson
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Bogdan Szajkowski, *Encyclopedia of Conflicts, Disputes and Flashpoints in Eastern Europe, Russia and the Successor States*, Harlow: Longman, 1993, 489 s., £ 85.00.

Det er et masochistisk forlag, der står bag denne udgivelse. I en tid, hvor medierne flygter fra eks-Jugoslavien og andre krigszoner i den postkommunistiske Arc of Crisis til Afrika for at variere stoffet, sender man en dyr bog på markedet, som udelukkende har til formål at fortælle os, hvor mange potentielle krige og konflikter, der er i denne nye Arc of Crisis, og ydermere besværer os med konkrete informationer om hver enkelt af dem. Bogdan Szajkowski mener at vide, at der i den tidligere Sovjetunion er 204 konflikter, mens der i det østlige Europa kun er "over 70", som han skriver. Man tror ham gerne, for han ved, hvad han taler om - han har som sin landsmand Ryszard Kapuscinski været ude i marken og gøre iagttagelser. Men det er og bliver bare for meget - *overkill* som man sagde, dengang man kun havde den atomare megadød for øje. Anlægger man en kvalitativ betragtning, så forekom-

antydninger om, at vi er på vej til et "tilskuerdemokrati" (p. 230), og at politisk afmagt breder sig i befolkningen (p. 231f). Der er faktisk forskel på at sammenligne virkeligheden med et ideal og at hævde, at virkeligheden forfalder i forhold til, hvordan den har været.

Alt i alt må bogen siges at være en skuffelse. Vurderet som en mere traditionel politologisk rapport er den ikke så ringe. Den indeholder i hvert fald mange værdifulde informationer om politisk deltagelse, som vil være nyttige i den fortsatte udforskning af politisk deltagelse. Dens empiriske analyser er dog ret overfladiske, de fremsatte forklaringer forekommer ad-hoc-prægede, idet de hverken er teoretisk udledte eller systematisk efterprøvede, og den samlede konklusion kan som sagt anfægtes.

Der er imidlertid ikke tale om, at den empiriske analyse foregår på det raffinerede teoretiske grundlag, som man kunne forvente af et forfatterkollektiv med en indædt og vedholdende kritiker af den eksisterende forskning på området. Dertil kommer, at forfatterne så at sige ikke forholder sig til de foretagne operationaliseringer, men uden videre tager talmæssige udtryk for deres umiddelbare pålydende. Man kunne faktisk tale om en ret primitiv form for positivism! Endelig udnyttes mulighederne for komparative analyser ikke. Det fremgår af indledningskapitlet, at der ved udarbejdelsen af spørgeskemaet er taget hensyn til norske og svenske undersøgelser (p. 28), men denne mulighed for at sætte de danske forhold i perspektiv udnyttes kun lejlighedsvis.

Palle Svensson
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Bogdan Szajkowski, *Encyclopedia of Conflicts, Disputes and Flashpoints in Eastern Europe, Russia and the Successor States*, Harlow: Longman, 1993, 489 s., £ 85.00.

Det er et masochistisk forlag, der står bag denne udgivelse. I en tid, hvor medierne flygter fra eks-Jugoslavien og andre krigszoner i den postkommunistiske Arc of Crisis til Afrika for at variere stoffet, sender man en dyr bog på markedet, som udelukkende har til formål at fortælle os, hvor mange potentielle krige og konflikter, der er i denne nye Arc of Crisis, og ydermere besværer os med konkrete informationer om hver enkelt af dem. Bogdan Szajkowski mener at vide, at der i den tidligere Sovjetunion er 204 konflikter, mens der i det østlige Europa kun er "over 70", som han skriver. Man tror ham gerne, for han ved, hvad han taler om - han har som sin landsmand Ryszard Kapuscinski været ude i marken og gøre iagttagelser. Men det er og bliver bare for meget - *overkill* som man sagde, dengang man kun havde den atomare megadød for øje. Anlægger man en kvalitativ betragtning, så forekom-

mer der at være stof til adskillige operetter og Tintin-hæfter i alle disse fortrædeligheder, hvis bare det ikke var så grumt. Det mener Szajkowski vist også, idet han afslutter artiklen om Nagorno-Karabakh med at skrive:

"The main problem has never been religion or ethnicity, rather, it is the lack of democracy and the lack of political maturity on both sides. The present tragedy in the region could have been avoided, and the Karabakh problem solved peacefully..." (p. 241).

Det er derfor fuldt ud forståeligt, hvis mange ender med at lægge denne bog fra sig med en livstræt mine.

Ikke desto mindre er det en hårdt tiltrængt udgivelse. Der findes enkelte anbefalelsesværdige opslagsværker om de postkommunistiske lande - for eksempel Europa Publishers' nye årbog *Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States* - men det styrende princip er altid landene, ikke problemerne, modsat her. Det virkeligt værdifulde ved dette opslagsværk er, at man for en gangs skyld ikke lades i stikken, hvis man ikke i forvejen vidste, at Abkhazien hører under Georgien; at *Afghantsi* ikke er nok en etnisk minoritet, men Sovjethærens Afghanistan-veteraner; at *Zemliak* er en organisation af russere bosat på Kurillerne, der ønsker øgruppen overdraget til Japan, mens den al-russiske komité til forsvar for Kurillerne helst vil have sig dette frabedt; at laks ikke er en fisk, men et sunnimuslimsk folk i Dagestan i det nordlige Kaukasus, dvs. i den Russiske Føderation; at spare ribs udover at være noget, man finder i Brugsens køledisk, er en mafia-lignende organisation af etniske serbere i Bosnien, som blev berygtet for deres rolle i etniske udrensninger - og så fremdeles. Kort sagt er der mere hjælp at hente for ikke-sagkyndige i dette opslagsværk end i så mange andre. Men også sagkyndige kan drage nytte af de mange facts.

Forlægget er Longmans leksikon over *Borders and Territorial Disputes*, som i anden-udgaven fra 1987 kun havde syv konflikter af de nu henved 300 konflikter i det nuværende postkommunistiske område med, og som derfor er klart utilstrækkelig. Med dette nye politiske opslagsværk for den enorme postkommunistiske region skal man blot være stødt på en ukendt betegnelse, og så vil det i mange tilfælde vise sig at være et opslagsord her med en faktisk oplysende artikel. Som dansker skal man være forberedt på at skulle slå Tj-ord op under Ch- (Chechnia for eksempel) og i det hele taget tænke i engelske opslagsord ("Black Sea Fleet", "Commonwealth of Independent States" osv.), men med uddannelsesniveaet herhjemme er det næppe noget problem. Man kan med fordel afsætte ti minutter til at blade i bogen, så man får en fornemmelse af, hvad der er at hente af oplysninger. Det er nemlig ikke alt, man kan slå op, for eksempel ikke personer, heller ikke organisationer og partier i almindelighed. Der følger ikke altid kort til artiklerne om de konkrete konflikter, og visse af dem får megen omtale (Nagorno-Karabakh, Makedonien) på bekostning af andre, og hvad værre er: Nogle er helt glemt såsom Ferganadalen (kan dog slås op i stikordsregistret). Selv dette lødige værk er med andre ord ikke fri for at være påvirket af, hvad der er oppe i medierne.

Man kan også blive for pedantisk, og det ville ærlig talt være synd, hvis ikke denne udgivelse kom til en større offentligheds kendskab. Værkets styrke er de grundige, men stadig oversigtlige og appetitlige artikler. Man får glimrende baggrundsstof om for eksempel dæmningskonflikten mellem Ungarn og Slovakiet (Gabcikovo-Nagymaros) og uhyggeligt god besked om "ethnic cleansing" og "detention camps" (i eks-Jugoslavien). Måske ligger bogens største styrke i, at emnet konflikter er angrebet på en meget bred, ja man kan roligt sige helt uigennemskuelig måde - hvordan havner en artikel om Aeroflot her? - men netop herved får man nye og tiltrængte vinkler på sin viden.

Således er der de obligate lande-artikler, men mere end det. Der er artikler om næsten hver og en af de ca. 150 etniske grupper, der alt i alt findes i den postkommunistiske verden i hele dens udstrækning - dog ikke sorbere. Nogle af de nye regionale samarbejdssystemer, såsom Sortehavssamarbejdet og ECO er med; sidstnævnte artikel er dog så kortfattet, at den er intetsigende. Der er glimrende artikler om den fjortende Russiske Armé (: "fredsbevarende styrke" i Transdnestrien/Moldova), om kosakker, troppetilbagetrækninger (:russiske), UNPROFOR osv. Ikke mindst artiklen om Rusland bør fremhæves på grund af sine kort og den kronologiske oversigt over Sovjetunionens sammenbrud samt de demografiske data. Som særlig konfliktvinkel oplyses man løbende om de væbnede styrkers størrelse og sammensætning - det er ikke så lidt af en regional *Military Balance 1993-94*, man får med i købet. Bagest findes en kort oversigt over videre litteratur samt stikordsregister. Derimod går man forgæves efter opslagsordet konflikt indeholdende analytisk-teoretisk stof, men det afhjælpes i nogen grad af bogens indledning, der gør sig nogle generelle overvejelser over konflikterne i den postkommunistiske verden. Alt i alt tør jeg godt anbefale bogen som en, der kan ruste journalister, statskundskabsstuderende og gymnasielærere samt områdespecialister til at være på højde med situationen, selv om det ikke er det definitive værk inden for sin genre.

Mette Skak
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Hans Gammeltoft-Hansen, Jon Andersen, Kaj Larsen og Karsten Loiborg, *Forvaltningsret*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1994, 714 s., kr. 775,00.

Når forvaltningen griber ind i borgernes forhold, er den underlagt et finmasket net af juridiske regler. I mere end et århundrede har det været kernen i forvaltningsretten at beskrive og udvikle disse regler. Grundtonen i forvaltningsretten er mistroen til øvrigheden. De forvaltningsretlige regler er først og fremmest et våben i hænderne på den borger, der befinder sig i en tvist med forvaltningen.